

12.

MĚSTSKÁ PRIVILEGIA A MĚSTSKÉ PRÁVO 13. STOLETÍ.

Již pro údobí keltské a germánsko-římské máme na území dnešního našeho státu doložena lidnatá sídliště, ve kterých se soustředovala výroba a směna zboží a která byla zároveň obrannými i mocenskými těžišti celého rozsáhlého okolního území. Někdy se i tu mluví o městech, avšak nemá to mnoho smyslu, protože skutečnými městy jsou nám teprve taková sídliště, jejichž obyvatelstvo (obyčejně jen jeho vrchní vrstva) tvoří právní jednotu, městskou obec, která je — jak říkáme — právníckou osobou, schopnou mít práva a závazky, ať již jakéhokoli obsahu. Obyčejně se takové město i samo spravuje. A takovéto sídlištní útvary objevily se u nás až za feudalismu, v rozvilém středověku, prakticky až ve 12. až 13. století, i když ovšem na starších základech. Jeden z takovýchto starších základů viděli jsme ve výsadní městské obci pražsko-vyšehradského mezihradí 11. až 12. století. Jiným základem jsou staré židovské osady v našich podhradích. A přirozeně hlavním základem jsou stará slovanská tržiště a řemeslnická střediska kolem hradů — nejstarších našich raně feudálních center obrany, moci a vlády.

V souvislosti s tímto vývojem mělo každé středověké město svého feudálního pána. Nejvíce měst, a nejvýznamnějších, měl v rukách panovník. Avšak jiná města měli velmožové světské i duchovní, ba i kláštery a kapituly. Na pánu města záviselo, jakou míru „samostatnosti“ dá městské obci, měšťanům. Do značné míry na něm záviselo i určení práva, jímž se život ve městech bude řídit. Příslušná ustanovení bývala obvykle formulována písemně a sepsána ve formě listin, jež označujeme jako městská privilegia.

A) PRIVILEGIUM PRO NĚMECKÝ (NYNÍ HAVLÍČKŮV) BROD Z R. 1278.

Ani zdaleka není to nejstarší naše městské privilegium. Avšak je to privilegium zvláště poučné tím, že je vydáno v poměrně rané době světským velmožem, a to pro město, které bylo jedním ze středisek dobývání nerostů (hlavně stříbra) podobně jako jiná města v téže kraji, zvláště Jihlava a Kutná Hora, která byla ovšem městy královskými. Převážná část ustanovení lichtenburského privilegia pro Německý Brod je také skutečně převzata ze současného práva jihlavského, ovšem s určitými změnami.

Z literatury:

J. A. TOMASCHEK, Deutsches Recht in Oesterreich im 13. Jahrhundert, Wien 1859, str. 196 a d.

Václav VOJTÍŠEK, O právních rukopisech města NĚm. Brodu, Výbor rozprav a studií, 1953, str. 116—138.

Stať „Horně-právní stránka německobrodského privilegia z r. 1278“, Zprávy Havlíčkova musea v NĚm. Brodě, Č. XII.

Jan KAPRAS, Právní dějiny země Koruny české I, Právní prameny a vývoj právnictví, Praha 1913, str. 57—71.

K obecnějším souvislostem viz: Hans PLANITZ, Die deutsche Stadt im Mittelalter (Von der Römerzeit bis zu den Zunftkämpfen), Köln, 1954, nové vyd. 1965, 520 str. — B. MENDEL, Tak řečené norimberské právo v Čechách, Praha 1938. — Z. KACZMARCZYK, Początki miast, Czasopismo prawno-hist., XIII/2, 1961.

Detrimentum pati poterunt gesta siue paccio mortalium, nisi valido litterarum et testium vigore fulcita roborentur. Nos igitur Heinricus, Zmilo et Vlricus necnon Reinmundus, germani siue fratres de Luchtenburch, innotescere volumus presentibus et victuris, presens scriptum inspecturis, quod nos dilectorum ciuium nostrorum in Broda preces affectuosas aduertentes et assiduas, libertates et iura subscripta, quibus ex antiquo concedente dilecto domino et patre nostro Zmilone, felicis memorie, et aliis nostris predecesoribus annuentibus gausi sunt, per que et nos communi eorum vtilitati decreuimus prouidendum perpetuo, ipsis et eorum posteris ex nostra prouidencia aucta et emendata pio prosequimur fauore et indulgemus, nichilominus eisdem eadem conscripta sigilli nostri caractere tradimus consignata.

Si quis pro violacione conuictus fuerit, decollabitur. Tali vero modo conuincetur: Si fuerit virgo deflorata siue mulier violata in campo, vno teste, in ciuitate duobus indigebit. Si vero conquesta fuerit virgo siue mulier pro violacione et testes non habuerit, sed sanguinolenta et vestibus laniata, incusatus expurgabitur duobus testibus ydoneis. Si autem nec sanguinolenta nec uestibus laniata, solus in cruce se expurgabit. Si autem conuictus fuerit, iudici satisfaciat in quinque marcis argenti, inimicis primo placatis.

(2). Item, qui conuictus fuerit pro inuasionem domus, decollabitur. Tali vero modo conuincetur: Testibus duobus ydoneis, ex utraque parte domus vicinis suis, quos si habere non potest, causa obstante legitima, trans viam vnum habeat, siue alios honestos ciues ciuitatis aut vnum juratum; hi autem testes in cruce iurabunt. Inuasus primo, postea testes separatim, saluo tamen iure iurati. Si autem inuasor ibidem interfectus fuerit, quamuis mortuus decollabitur. Si autem con-

Nedostatek neb újmu trpěti mohly by věci učiněné neb slib lidí smrtedlných, jediné leč by byly hodnú listuov a svědkuov mocí stvrzeny. I protož my, Jindřich, Smil a Oldřich i také Reymund, bratři vlastní z Lichtmburka zjeviti chceme tiemto listem nynějším i budúciem, list tento ktož by viděli, že my milých měšťan našich Brodu Německého k probám žadostivým patřice a stálým, svobody a práva podepsaná, kteráž od starodávna puojčena sú od milého pana otce našeho Smila, dobré paměti, a jiných našich předkuov vuolí radovali jsú sě, kteřizto i my obecnému jich a užitečnému svolili jsme opatřiti věčně, jim i jich dědicóm i také budúciem z naší opatrnosti rozmnožená a opravená milostivú konati přezní a dáváme jim potom sepsání s pečeti naší nápisem upevněná.

Item. Jestliže by kto za násilníka přemožen byl, má stat býti. A takto má přemožen býti: Jestliže by byla panna porušena aneb žena znásilněna, na poli jednoho svědka a v městě dva potřebovati bude panna aneb žena z násilé. Jestliže žalovati bude a svědkuov by neměla, ale krvavá a s zedraným rúchem, obžalovaný očistiti se muož dvěma svědky hodnými. Jestli pak že ani krvavá ani s zedraným rúchem by nebyla, sám na křiži nevinu svú muož pokázati. A jestliže by přemožen byl, rychláři dosti učiniti má, dada pět hřiven, prve nepřátelemu dosti učině.

(2). Item, ktož by přemožen byl, že by mocí na duom běžal, má stat býti. A takto bude přemožen: Dvěma svědkoma zachovalými susedy svými obapolními, kterýchžto kdyby mieti nemohl pro hodnú příčinu, přes cestu měj jednoho anebo jiné poctivé muže, měšťany města anebo jednoho přísežného; a ti svědkové na křiže přísahati budú. Najprv ten, komu se ten kvalt dál, a potom rozdielně, kromě práva přísežného. A jestliže by ten násilník tu zabit byl,

uictus fuerit, inimicis placatis, iudici, vt supra.

(3). Item, qui accusatus fuerit pro interfecto, posito coram iudicio, si duello sex testibus expurgabitur, siue vno iurato. Si autem iurato incusatur, reus erit. Si vero nec iurato nec duello incusatur, solus iuramento expurgabitur.

(4). Item, qui iudici emendare uoluerit pro interfecto, tres marcas soluet, inimicis primo placatis. Si autem aliquis pro superbia duello se excusare voluerit et ad pugnandum circulum intrauerit, quatuor marcas. Si aliquid pugnauerit, quinque marcas dabit iudici, inimicis primo placatis.

(11). Item, si quis querimoniam pro homicidio mouerit, primo die incusatum proclamabit, secundo die iudicii, si non conparuerit, iterum eum proclamabit, et proclamatus tercio die iudicii, si non conparuerit, proscriptur.

(12). Item, si quis pro vulnerato amico suo conquestus fuerit, trium dierum spacium optinebit, et si tercio die non conparuerit, proscriptetur.

(13). Item, si quis proscriptus fuerit, infra anni spacium non emendabit. Si vero placatis inimicis anno transacto iudici emendare voluerit, pro homicidio dabit tres marcas, pro vulnere, quod dicitur lemde, duas marcas, pro vulnere duellari vnam marcam, iuratis vnam marcam.

(14). Item, si quis pro homicidio fideiussor esse debet, hereditatem debet habere triginta marcarum infra municiones ciuitatis. Si autem ille, pro quo fideiussio facta est, subterfugerit, fideiussor placabit inimicos cum triginta marcis, iudicem cum quinque. Ille vero proscriptur ex parte fideiussoris.

(15). Item si quis fideiusserit pro vulnere duellari, et si ille, pro quo fideiussit, subterfugerit, placabit inimicos cum decem marcis, iudicem vero cum tribus marcis. Si proscriptus redire voluerit, termi-

jakžkolivěk zabítý, má s'at býti. Jestliže by přemožen byl tehdy svědky, nepříteli dosti učiní a rychtáři, jakožto svrchu psáno stojí.

(3). Item, až by kto obžalován byl o zabitého, položeného před právem, jestliže v svádě, šesti svědky nevinu svú pokáže, anebo jedniem přísěžným. A jestliže by ani přísěžným ani svádú obžalován nebyl, sám přísahú muož se očistiti.

(4). Item, ktož rychtáře vinou chce odbýti za zabitého, tři hřivny daj a najprve se s nepřátely umluv. A jestliže by (se) kto svádú z pýchy a z zpurnosti vymluviti chtěl, a k bitvě v rynek šel-li by, čtyři hřivny daj. A jestliže by co bojoval, pět hřiven dá rychtáři, a nepřátely prve odbuda.

(11). Item, ač by kto pro vraždu žaloval, první den obžalovaného provolati má, druhý den k soudu jestliže by se neokázal, opět jeho provolati má, a provolaný třetí den, jestliže se k soudu neokázal, zapsán buď.

(12). Item, jestliže by kto pro raněného přítele svého žaloval, aby do třetího dne lhuotu měl, a jestliže se v den třetí nepostavie, zapsán buď.

(13). Item, jestliže kto zapsán bude, v jednom roce opraven nebude. A jestliže milost najde u nepřátel, přes rok umluviti se (chtěje) s rychtářem o vinu, pro vraždu dá tři hřivny, za ránu, ježto chromota slove, dvě hřivně, a za krvavú ránu hřivnu a přísěžným hřivnu.

(14). Item, kto chce za vraždu rukojmí býti, má dědicství mieti za XXX hřiven v ohradě městské. A ten, za koho to rukojemství učiněno jest, utekl-li by, rukojmie ukojí nepřítelů XXXII hřivnami a rychtáře pěti. A on zapsán buď od rukojmie.

(15). Item jestliže by kto slíbil za ránu v svádě, a jestliže by ten, za kohož jest rukojmí, utekl, rukojmí ukojí nepřátely desíeti hřivnami a rychtáře třmi. A ač zapsán a vypovědien vrátiti by se chtěl,

no statuto, palcatis inimicis et fideius-
sore, saluo iure civium sane reuertatur.

(16). Item, quicunque pacem in die fo-
rensi violauerit, manu truncabitur aut
pene decem marcarum subiacebit, habito
tesimonio duorum vel trium testium;
de predicta pecunia cedent duo partes
iudici, iuratis vero tercia.

(17). Item, si quis accusatus fuerit pro
furto, et conquerens ipsum convincere
noluerit nec collo suo quidquam ligatum
ante iudicium ductus fuerit, sed simplici-
ter conqueratur: prima uice incusatus,
vna se manu poterit expurgare; secunda
vice in casu simili accusatus, mettercius
expurgabitur; si tercia vice in casu simili
accusatur, metseptimus se expurgabit;
si quarta vice, omni postposita occasione
furis sentenciam pacietur.

(25). Item, si quis aliquod pondus siue
grauius siue leuius habuerit quam in mo-
neta, manu truncabitur aut pene X nar-
carum subiacebit. Item, si quis victus fue-
rit cum falsa ulna vel cum mensura, que
dicitur strich, manu vel pena X marca-
rum punietur, et due partes huiusmodi
iudici, tercia cedet iuratis.

(26). Item, qui gladium coram iuratis
euaginauerit, soluet mediam marcam iu-
dici absolute.

(27). Item, de omnibus gladiis, quos
acceperit iudex rationabiliter, semper ter-
cius cedet ciuitati.

(28). Item, si quis juratorum culpabilis
fuerit pro aliquo excessu, sicut alter
homo punietur.

(29.) Item, si duo properauerint ad
conquerendum iudici, qui primum ad do-
mum iudicis familie pronunciauerit, pri-
mam querimoniam optinebit, quamuis
alter in monte coram magistro montis
conquestus fuerit, vel si iudicem in foro,
vel in via vel in quacunque domo preter-
quam in propria inuenerit, ille tamen
optinebit racione iuris precedente.

v čas uloženy dosti učině nepřáteluom
a rukojemstvie, kromě práva měšťan
muož se vrátiti.

(16). Item, ktož by koli mier v den
trhový zrušil, má jemu ruka uřata býti
aneb deset hřiven viny dáti má, přesvěd-
čen jsa dvěma aneb třmi svědky, a od
těch peněz dvě česti mají padnutí rych-
táři a přísěžným třetina.

(17). Item, ač by kto byl pro zloděj-
stvie obžalován a žalobník by jeho pře-
moci chtěl, a nic na hrdle jeho přiváza-
ného, před rychtářem jsa, nebylo by,
když by byl přiveden, než toliko naprosto
jsa obžalován: na první žalobě jsa ob-
žalován jednu rukú svú nevinu okáže,
po druhé jsa v též při obžalován, sám
třetie práv bude, a jestliže třetie v též
při bude obžalován, sám sedmý práv bude
a jestliže čtvrté, beze vsí výmluvy ortel
aneb soud zlodějský trpěti má.

(25). Item, ač kto jakú váhu, těžší neb
lehčejšie, měl by, než usazeno jest, ruka
jemu má uřata býti, aneb deset hřiven
dáti má. Item, jestliže kto bude přemo-
žen, maje falešný loketh anebo mieru,
ješto strych slove, ruku utrp neb X hři-
ven má pokuty dáti, dvě straně městu a
třetie rychtářovi.

(26). Item, ktož meč před přísěžným
vytrhne, platiti má puol hřivny k opra-
vování městskému.

(27). Item, ze všech mečuov, kteréž by
rychtář vzal spravedlivě, vždy třetie má
připadnutí k městu, konšeluom.

(28). Item, ač který konšel některú
vinu má na čem, jako jiný člověk trpěti
má.

(29). Item, jestliže by dva chvátali
před rychtáře s žalobú, kterýž by se naj-
prv před čeledí ohlásil, první žalobu ob-
drží, jakžkoli druhý na hoře před mis-
trem hor obžaloval by, aneb jestliže by
rychtáře na trhu nalezl neb na cestě nebo
v kterémžkolivěk domu, kromě domu
vlastnieho, že by jej nalezl, onen však
obdrží právo první.

(40). Item, pro incendio si quis captus fuerit, igne peribit. Si vero incendium fecerit et recesserit et postea detentus fuerit, et si minas incendii antea fecit: cum VII viris conuincetur. Si autem in iudicio comparuerit, metseptimus expurgabitur. Si in fuga detentus fuerit, cum VII viris conuincetur.

(41). Item, si quis infra incendium furtum commiserit, valens LX denarios, suspendatur. Et si quis facto incendio aliquem vulnerauerit, victus tribus testibus decollabitur. Si quis vero evaginato gladio infra incendium vulnerare voluerit, victus duobus testibus manu carebit.

(42). Item, qui alteri minatur incendium coram honestis viris, qui audiunt: ille, cui minas facit, si vult, potest eum conuincere mettercius. Si autem non vult, quia forte non audiuit, per alios tres viros, qui audierunt, ipsum conuincet.

(43). Item, qui alicui alapam indignanter dederit vel ad dentes percusserit, tribus testibus conuictus actori dabit marcam, iudici marcam, juratis dimidiam marcam.

(44). Item, si quis, habens legitimam, in alia terra aliam superduxerit, conuictus decollabitur.

(45). Item, si filius aut filia alicuius religionem intrauerint et professi fuerint, post mortem parentum de bonis suis nichil habebunt.

(46). Item, nullius hominis filius, seruus uel amicus, qui suo uescitur pane, plus non potest detesserare, quam quod sub cingullo suo continetur; et qui plus in ipso aliquo ludo lucrabitur, nichil habebit.

(47). Item, qui cum falsis tesseribus vel cum aliquo falso ludo aliquid lucratus fuerit ab aliquo, uictus duobus testibus, ille qui perdidit, in nullo sibi respondebit, et habebitur amplius pro deceptorum et iudici in X solidis respondebit.

(40). Item, ktož by pro zapálenie popaden byl, má spálen být. A jestliže by zapálil a utekl, a potom jat byl, a jestliže by ohněm prve hrozil: sedmi mužmi přesvědčen bude. A jestliže by se ku právu postavil, sám sedmý svú nevinu pokáže. A jestliže by na utečení lapen byl, sedmi muži přemožen bude.

(41). Item, jestliže by kto v tu chvíli, když by hořalo, zlodějství učinil, ježto by za šedesát grošův stálo, oběšen býti má. A jestliže kto by zapále ranil někoho, přemožen jsa třmi svědky, má stat býti. Pakli kto vytrhna meč v ta doby když hoří, a někoho by raniti chtěl, přemožen jsa dvěma svědky ruka má mu uřata býti.

(42). Item, ktož komu ohněm hrozí před dobrými lidmi, ten, komuž hrozí, chce-li, muož jeho třetie přemoci. A jestliže nechce, aneb že snad neslyšal, skrze jiné tři muže, kteříž jsú slyšali, jeho přemoci mohú.

(43.) Item, ktož by komu políček z hněvu dal aneb v zuby udeřil, třmi svědky jsa přemožen má jstici hřivnu dáti, rychtáři hřivnu a konšeluum puol hřivny daj také bez milosti.

(44). Item jestliže by kto maje ženu oddávanú v jiné zemi, a puojme jinú, má býti sřath.

(45). Item, jestliže syn nebo dcera nětčí vešli by do zákona a potvrzeni by byli, po smrti zboží otcě svého nic mieti nebudú.

(46). Item, nižádného člověka syn, služebník neb přítel, kterýž chleba jeho požívá, viec prohrátí nemuož, než což pod pasem svým má; a ktož by co viece na něm vyhrál, nic na něm viece nemuož mieti.

(47). Item, ktožbykolivěk falešnými kostkami neb falešnú hrú na kom co vyhrál, jsa přemožen dvěma svědky, ten ktož prohrál, nic jemu nedá, a bude potom mnien za oklamače, a rychtáři dá deset šilinkuov.

(48). Item, si quis equum suum apud aliquem detinuerit cum iusticia, que dicitur anevanc, iudici dabit XXXta denarios. Si autem ille dicit se eeuum apud alium emisse, et ad illum vult deducere, quod vulgariter dicitur schieben, tandem deducetur, donec uerus venditor inuenitur, et tunc cum iustitia eeuus optinebitur. Et qui sic eeuum suum optinere voluerit, ipsemet cum duobus vicinis suis iuramento super eeuum facto optinebit; si fuerit ciuis, cum solo suo conciuie et alio probo viro mettercius optinebit simili iuramento.

(49). Item, si quis contra aliquem vulnus, quod dicitur blutwund, optinuerit in iudicio, leso in dimidia marca, iudici in LX solidis et cuilibet iuratorum in XV solidis respondebit.

(57). Item, si quis honerosis implicatus debitis non valens rebus mobilibus persolvere, et si habet hereditatem, quam illi pro debito obligabit: ille, cui obligat, infra sex septimanas coram iudicio eandem hereditatem ter proclamabit, et post trinam proclamationem si non exsoluerit, iudex sibi ad annum et ad vnum diem tenendum presentabit, Quo finito si nullum inde fructum percepit iudex sibi eam proprie subjugabit; si autem aliquem inde fructum percepit, tam diu tenebit, donec debitor liberabit.

(58). Item, cui debitor suus cum manu per iudicem fuerit presentatus, tenebit eum in temperato nec frigore nimio nec calore, ferro manuali, et pascet eum quarta parte panis pro denario empti et cipro aque. Si autem talem evaserit captiuitatem, in quocumque loco ipsum invenerit, mediante iudicio ipsum tenebit. Si autem cum suo consensu captiuitatem evaserit, nisi iudicio mediante amplius, si vult, de eisdem debitis sibi non respondebit, et iuramento, si vult, se postmodum expurgabit pro eodem debito.

(48). Item, ktož by svého koně u koho jal, právem rychtáři daj XXX peněz. Pakli ten die, že by kuoň od někoho koupil a na toho se odvolával, tak daleko dovoditi mají, až pravého jistce dojdú, a tak kuoň právem bude obdržán. A ktož svojoj kuoň tak obdržeti chce, on sám se dvěma súsedy svými přísahú na koni obdrží, a jestliže by byl měšťan, s jedniem svým spoluměšťanem a jiným dobrým člověkem sám třetie obdrží nápodobnou přísahú.

(49). Item, jestliže kto na koho krvavú ránu dovedl by na soudě, uraženému puol hřivny, rychtářovi a přísěžným puol hřivny dáti má.

(57). Item, ač kto obtiežnými dluhy jest obtiežený a zašlý a nemuož statkem jmovitým i nejmovitým zaplatiti, a jestliže má dědictvie, to jemu v dluhu zastaví, a ten, komuž jest zastaveno, šest neděl před právem obvolati má to dědictvie po třikrát a po třetiem provolání jestliže nevyplatí, rychtář jemu do jednoho roku a do dne v drženie dá. A když ten čas mine, a žádného požitku od toho nevezme, rychtář jemu to vlastně poddá a podrobí. A jestliže by který užitek vzal, to dotavad drž, až i jistec vyplatí.

(58). Item, komuž dlužník od rychtáře za ruku dán bude, chovati jeho má v skrovnosti, ani v zimě veliké ani u velkém horku, železo na ruku jemu dá a dá jemu čtvrt chleba za halěř koupěného a čieši vody. A když by z toho vězenie utekl, kdež by jeho kolivěk nalezl, právem jeho jme. A jestliže by s povoleniem jeho z vězenie utekl, jediné leč právem potom jemu za ten dluh bude odpoviedati, bude-li chtieti, a přísahú potom očistí sě v tom dluhu.

Latinský text je převzat z edice J. Čelakovského, Codex iuris municipalis II, Privilegia královských měst venkovských v království českém, 1895, str. 61 a d.

Český překlad tohoto listu z konce 15. století je převzat z téže edice, str. 72 a d.

B) PRIVILEGIUM PRO MĚSTSKÉ OSADY NĚMCŮ (SASŮ)
VE SPIŠI NA SLOVENSKU Z R. 1271.

Jde tu rovněž o privilegium daleko ne nejstarší, avšak pro slovenské poměry zvláště poučné. Výsada, kterou vydává uherský král, stala se na dlouhá staletí základem vývoje svérázného práva spišských měst tvořících dohromady určitou politickou jednotu pod náčelnictvím královského zmocněnce „hraběte“ (comes). Hospodářsky a politicky byla skupina těchto měst zvláště významným činitelem na neklidném pomezí polsko-uherském. Část jich byla na počátku 15. století dána v zástavu polskému králi a navrátila se k Uhrám (ke Slovensku) až v 2. polovině 18. století.

Z literatury:

Št. LUBY, Dejiny súkromného práva na Slovensku, Bratislava 1946, str. 190 a literatura uvedená tam v pozn. 322.

Stephanus, dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariae-que rex.

Omnibus, tam praesentibus, quam futuris, praesentem paginam inspecturis, salutem in omnium salvatore. Regiae sublimitatis immensitas... Proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire: Quod cum per transitum domini Belae, illustris regis Hungariae, patris nostri charissimi, felicis recordationis, ad nos regni gubernaculum devenisset jure successorio, seu ordine geniturae, placuit nobis inter cetera, libertatem fidelium nostrorum hospitum, Saxonum de Scepus, gratiosius reformare, concedentes eisdem hunc statum et gratiam libertatis:

1. Quod nobis ratione terragii singulis annis trecentas marcas fini argenti, cum pondere Budensi, in festo beati Martini Confessoris solvere teneantur; quibus solutis ab omnibus exactionibus et collectis, dicis et vectigalibus, quae in regno nostro exigí contigerit, sint liberi penitus et exempti.

2. Deinde cum nos in regno nostro vel extra regnum exercituare, vel militiam exercere, coegerit temporis necessitas, ut parati cum quinquaginta viris arma-

Štěpán, z boží milosti král Uher, Dalmácie, Chorvatska, Ramy, Srbska, Halliče, Vladiměřska, Kumánska, Bulharska atd.

Všem, jak přítomným tak budoucím, kteří budou nahlížeti do tohoto listu, pozdrav ve spasiteli všech. Nesmírnost královské výsosti atd... Pročež tímto listem chceme, aby se stalo všeobecně známým: Že když smrtí pana Bely, jasného krále Uher, nejdražšího našeho otce šťastné paměti, přešla na nás nástupnickým právem nebo pořadem rodu vláda v království, zlíbilo se nám mezi jiným milostivěji napravití svobodu věrných našich chráněnců (hostí), Sasů ze Spiše, tím, že jim udělujeme tento stav a tuto milost svobody:

1. Že nám z titulu terragia každý rok budou povinni platit na svátek sv. Martina Vyznavače 300 hřiven jemného stříbra budínské váhy; po jejich zaplacení necht jsou úplně svobodni a vyňati ode všech plnění a berní, daní a platů, které by se přihodilo v našem království požadovat.

2. Dále, kdyby nás nezbytnost doby přinutila v našem království nebo mimo království válčit nebo vojensky táhnout, aby měli povinnost pohotově přijíti s pa-

tis lanceatis venire teneantur, sub vexillo regis viriliter pugnaturi.

3. Cum autem nos provinciam intrare acciderit, quotienscunque cum baronibus nostris et nostra militia veniemus, ipsi hospites nostri nobis introitum dare tenebuntur opulentum et similiter in egressu decessum delicatum, nostrae celsitudini competentem.

4. Et quia crebrius in conflictibus nostris sanguinem suum uberius effunderunt nostrae Mtis. regiae in conspectu, hanc eisdem gratiam et libertatem duximus concedendam, quod liberam habent licentiae facultatem, inter se comitem vel judicem, quemcunque voluerint eligendi, qui una cum comite de Scepus pro tempore constituto, omnes causas, inter ipsos emergentes, judicabit in Leucha, civitate provinciae capitali, juxta jus et consuetudines provinciae approbatas; de poenis vero, seu mulctis, seu birsagiis, de causis majoribus provenientibus, comes pro tempore constitutus, duos recipiet denarios, comiti provinciae tertio denario remanente; hoc expresso, quod de simplici vulnere, quod non transit in mutilationem, cedit media marca; de mutilatione quinque marcae; de fissura similiter quinque marcae, de caede vero cedent decem marcae; casus vero minores, pro pecunia vel hereditibus, comes provinciae per se judicabit.

5. Concessimus etiam iisdem liberam licentiae facultatem sacerdotes, quoscunque decreverint, in suas ecclesias eligendi; qui de ubertate nostrae gratiae, liberis decimis... potentur ad omnipotentis gloriam et honorem.

6. Volumus etiam, quod nullus comitum pro tempore constitutorum, ipsos contra libertates, eisdem concessas, molestare audeat, vel praesumat.

7. Insuper de praerogativa speciali, hanc ipsis dedimus libertatem, quod per nullius conditionis, status, aut ordinis hominem possint ad nostri praesentiam

desáti muži ozbrojenými kopím, kteří by statečně bojovali pod královským praporem.

3. Když by pak přišlo nám vstoupiti do (spišského) kraje, kdykoli (tam) se svými pány a svým vojskem přijdeme, oni naši chráněnci (hosté) budou povinni poskytnouti nám hojně vstupní pohostění a podobně při odchodu příjemné rozloučení, jak náleží naší výsosti.

4. A ježto nezřídka při našich srážkách hojně prolévají svou krev před očima našeho královského veličenstva, uznali jsme vhodným dáti jim tuto milost a svobodu, aby měli svobodnou volnost a možnost zvoliti si mezi sebou, kohokoli by chtěli, za župana (hraběte) nebo soudce, který spolu se županem Spiše toho času ustanoveným bude souditi v Levoči, hlavním městě kraje, všechny pře, které se mezi nimi vyskytnou, podle práva a schválených obyčejů kraje; avšak z trestů nebo pokut nebo výkupů (birságů) vzházejících z větších pří ať dostane župan (hrabě), t. č. ustanovený dva denáry, zatím co županovi kraje zůstane jeden denár; s tím výslovným ustanovením, že za jednoduché zranění, které nemá za následek zmrzačení, platí se půl hřivny; za zmrzačení pět hřiven, za zlomeninu rovněž pět hřiven, za zabití však platí se deset hřiven; pře pak menší o peníze nebo mezi dědici, bude souditi župan kraje o sobě.

5. Udělujeme jim také svobodnou volnost a možnost voliti si ke svým kostelům kněze, které by si určili; a ti ke cti a slávě všemohoucího budou požívatí... svobodných desátků.

6. Chceme také, aby žádný z županů t. č. ustanovených neodvážil a neopovážil se je obtěžovati proti svobodám jim uděleným.

7. Nad to jak zvláštní výsadu dali jsme jim tu svobodu, že nemohou býti k naší osobě předvoláváni nebo obesíláni m mo kraj nikým ať by byl jakéhokoli posta-

extrá provinciam evocari vel citari; maxime, quia homines sunt simplices et in jure nobilium nequeunt conversari agriculturis et laboribus intenti, proprio jure et lege speciali perfruuntur; verum omnes causae, pro possessionibus et haereditatibus, metis et limitibus, facultatibus et mortibus, seu quibuscunque casibus, per comitem pro tempore constitutum et comitem provinciae, terraneis mediantibus, judicabuntur in loco superius memorato, secundum formam juris.

8. Deinde singulis annis, in ramis palmarum, monetam nostrae camerae regiae, cum omni reverentia suscipere tenebuntur et solenniter permittere currere secundum jus, vigorem, et lucrum camerae regiae cambiare universaliter tenebuntur: ita quod comes camerae vel sui officiales, quos ad hoc deputaverit, altero dimidio mense, sive sex hebdomadis plenam habeant potestatem cambiandi jus et lucrum camerae prosequendi; de qualibet marca, in cuiuslibet fori vel emptiois titulo recipient unum pondus.

9. Volumus etiam monetam quintae esse combustionis; finito autem tempore sex hebdomadarum expresso superius, comites camerae surgent de cambio, cessante omni vigore eorundem; ipsa moneta nihilominus curret, per totum annum usque ad revolutionem novae monete, quod quilibet habeat liberam licentiam emendi, vendendi cum ipsa moneta, cum auro et argento, vel cuiuscunque substantiae, facultatis.

10. Nec praetermisso, quod saepedictis hospitibus nostris fidelibus in aquis piscandi, in campis, in silvis venandi, plenam concessimus libertatem.

11. Volumus insuper, quod in metis et limitibus, silvis et nemoribus, per nullius conditionis hominem impediatur vel graventur, verum ipsi larga potiantur licentia silvas exstirpandi et in terram arabilem redigendi, suisque usibus applicandi.

vení, stavu nebo řádu; hlavně proto, že jsou to lidé prostí a nemohou se vyznati v právu urozených a že, oddáni zemědělství a řemeslům užívají vlastního práva a vlastního zákona; avšak všechny pře o nemovité statky a dědiny, o hranice a meze, o movitosti a následky úmrtí nebo o kterékoli případy, budou souzeny formou práva v místě výše vzpomenutém županem (hrabětem) t. č. ustanoveným a županem kraje za sprostředkování obyvatel kraje.

8. Dále, každoročně na květnou neděli budou povinni se vši úctou přijmouti mincovní komisi naší královské komory, slavnostně dovolit oběh a platnost (nové mince) podle práva a všeobecné směšování „lucra“ královské komory: takže komorní župan nebo jeho úředníci, které by k tomu určil, po půldruha měsíce neboli šest týdnů budou míti plnou moc měnit (minci) a sledovat prospěch komory; z každé hřivny, v každé směně nebo prodeji dostanou jednu váhu.

9. Chceme také, aby mince měla patero pálení; po skončení oné doby šesti týdnů zmíněné výše, ať komorní župani opustí směšovací pult neboť končí všechna jejich moc; mince tato pak ať nicméně obíhá po celý rok až k obratu mince nové a každý ať má svobodnou volnost a možnost za tuto minci prodávat, za zlato i stříbro nebo z čehokoli by byla.

10. Neopomeňme, že často jmenovaným věrným svým hostům udělili jsme plnou svobodu rybařiti ve vodách a lovití na polích a v lesích.

11. Chceme nad to, aby každý člověk jakéhokoli postavení jim nepřekážel a neobtěžoval je pokud jde o jejich meze a hranice, lesy a háje, nýbrž oni ať požívají široké volnosti mýtiti lesy, proměňovati je v ornou půdu a používati jich k svému užitku.

12. Cum autem collectores terragii nostri, certo tempore praescripto, ad ipsos pervenient, tenebuntur eos suscipere honorifice et gratanter, in certo numero quatuor personarum et quinque equorum, quibus in victualibus et deliciis lautius providebunt, donec summa tercentarum marcarum, cum pondere prenotato integraliter colligatur.

13. Postremo ipsis petentibus hanc concessimus gratiam: quaerendi mineras et metalla in montanis, inventa tollere, et suis usibus applicare, salvo jure nostro, dedimus potestatem.

Ut igitur hujus a nobis concessae libertatis series robur obtineat firmitatis perpetuae, nec per quempiam processu temporis retractari valeat, aut in irritum quomodolibet revocari, praesentes concessimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas.

Datum...

12. Když k nim v určitý stanovený čas přijdou výběřčí našeho terragia, budou povinni přijmout je čestně a ochotně v určeném počtu čtyř osob a pěti koní, kterým budou zaopatřovati potravu a příjemný pobyt, dokud s předepsanou vahou nebude plně sebrána částka tři set hřiven.

13. Posléze na jejich žádost udělili jsme jim tuto milost: dali jsme jim moc hledati nerosty a kovy v horách nalezené dobývati a používati k svému prospěchu, s výhradou našeho práva.

Aby tedy řada této námi udělené svobody dostala sílu věčné platnosti a nemohla býti kýmkoli v průběhu doby brána zpět nebo jakýmkoli způsobem mařena a odvolávána, udělili jsme tento list opatřený znamením dvojité naší pečeti.

Dáno...